

Євген ТКАЧ,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів і кредиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

вул. Коцюбинського, 2, 58012, Чернівці, Україна.

Електронна адреса: e.tkach@chnu.edu.ua.

ORCID: 0000-0002-7186-3124.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І СИНЕРГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА КУЛЬТУРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ткач Є. Взаємозв'язок і синергія розвитку підприємництва та культури в сучасних умовах. Вісник економіки. 2025. Вип. 2. С. 275–286. DOI: 10.35774/visnyk2025.02.275.

Tkach, E. (2025). [Primary medical care in the regional healthcare system: problems of balance and accessibility]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 2, 275–286. DOI: 10.35774/visnyk2025.02.275.

Анотація.

Вступ. Підприємництво і культура в сучасному суспільстві мають розвиватись комплементарно, що зумовить виникнення синергетичного ефекту для розвитку національної економіки.

Мета. Розкрити теоретичні та практичні аспекти та особливості взаємозв'язку розвитку підприємництва і культури та їхнього синергетичного впливу на соціально-економічний розвиток у контексті формування нової парадигми цінностей громадян у сучасних умовах.

Методи. Для досягнення поставленої мети використано загальні та спеціальні методи дослідження, зокрема: систематизації, комплексного підходу, пояснення та узагальнення.

Результати. Здійснено дослідження взаємозв'язку і синергії розвитку підприємництва та культури в контексті формування нової парадигми цінностей громадян. Запропоновано використання комплексу синхронізованих між собою заходів у сфері підтримки підприємництва та у сфері підтримки розвитку національної культури за допомогою яких можна досягти найкращого результату. Зокрема, це: впровадження в освітніх закладах курсів «Організація власного бізнесу» та «Основи культури, мистецтвознавства і моралі»; розвиток інфраструктури підприємництва та культурної інфраструктури (створення культурно-мистецьких просторів); реалізація програм ефективної фінансової (у тому числі грантової) підтримки бізнесу й стартапів та культурних індустрій і проектів.

© Євген Ткач, 2025.

Вказано, що для нашої держави суть і значення нової парадигми цінностей мають полягати в усвідомленні, донесенні та популяризації ідеї, про те, що українці мають бути суспільством, в якому громадяни (суб'єкти соціально-економічних відносин) зорієнтовані на успіх і моральні цінності (вони створюють власний інноваційно активний та соціально відповідальний бізнес) і відчують приналежність до славетної історії держави, що сприятиме посиленню мотивації до здійснення активностей (у сфері підприємництва, культури, мистецтва, науки та ін.).

Перспективи. Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю більш детального вивчення впливу системи цінностей на зміну способу мислення й моделі поведінки суб'єктів господарювання.

Ключові слова: підприємництво, культура, парадигма цінностей, взаємозв'язок і синергія, економічна політика, національний історичний наратив, бренд держави, інституційні зміни.

Формули: 0; рис.: 1; табл.: 0; бібл.: 14.

Yevhen TKACH,

PhD (Econ.), Associate Professor,

Department of Finance and Credit,

Yurii Fedkovych Chernivtsi National University,

2 Kotsiubynskoho St., 58012, Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: e.tkach@chnu.edu.ua.

ORCID ID: 0000-0002-7186-3124.

INTERCONNECTION AND SYNERGY OF ENTREPRENEURSHIP AND CULTURE DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

Introduction. *Entrepreneurship and culture in modern society should develop complementary and closely interconnected, which will lead to a synergistic effect for the development of the national economy.*

Purpose: *To reveal the theoretical and practical aspects and features of the relationship between the development of entrepreneurship and culture and their synergistic impact on socio-economic development in the context of the formation of a new paradigm of citizens' values in modern conditions.*

Methods. *To achieve the set goal, general and special research methods were used, in particular: systematization, integrated approach, explanation, and generalization.*

Results. *A study was conducted on the relationship and synergy of the development of entrepreneurship and culture in the context of the formation of a new paradigm of citizens' values. It is proposed to use a complex of synchronized measures in the field of entrepreneurship support and in the field of supporting the development of national culture, with the help of which the best result can be achieved. In particular, these include: the introduction of courses in educational institutions on «Organizing Your Own Business» and «Fundamentals of Culture, Art History, and Morality»; the development of entrepreneurship and cultural infrastructure (creation of cultural and artistic spaces); the implementation of*

programs for effective financial (including grant) support for businesses and startups, as well as cultural industries and projects.

It is indicated that for our state, the essence and significance of the new paradigm of values should consist in the awareness, communication and popularization of the idea that Ukrainians should be a society in which citizens (subjects of socio-economic relations) are oriented towards success and moral values (they create their own innovatively active and socially responsible business) and feel a sense of belonging to the glorious history of the state, which will contribute to strengthening motivation to carry out activities (in the field of entrepreneurship, culture, art, science, etc.).

Prospects. *Prospects for further research are related to the need for a more detailed study of the influence of the value system on changing the way of thinking and behavior of business entities.*

Keywords: *entrepreneurship, culture, paradigm of values, interconnection and synergy, economic policy, national historical narrative, state brand, institutional changes.*

Formulas: 0, **fig.:** 1, **tabl.:** 0, **bibl.:** 14.

JEL classification: A13, M14, O10, E69.

Постановка проблеми. Постійні зміни в економіці та культурі спонукають учених дедалі частіше досліджувати надзвичайно важливу проблему взаємовідносин культури і підприємництва та формувати нове бачення ролі культури на основі осмислення змін і використання культурного потенціалу в сучасному світі. Цілком очевидно, що вагомий вплив на економіку має культура як інституція та її складові: освіта, наука, релігія, традиції, звичаї догми, міфи, стереотипи, упередження, цінності, мораль, особливості виховання, ідеї, ідеології, історична пам'ять, світогляд, менталітет (спосіб мислення), особливості поведінки, психологічний і емоційний стани, історичні й соціальні умови, довіра і рівень свободи суспільства тощо. Ці інституції між собою доволі щільно взаємопов'язані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядом економічних проблем функціонування культурного середовища з визначенням характеру його взаємодії з іншими соціально-економічними системами (секторами) займалась низка українських науковців, зокрема: П. Бондарчук [1], І. Бураковський [2], М. Вебер [3], В. Геєць [4], Г. Захарчина [5], О. Карий [6], О. Крупський [7], Г. Лаббат [8], Д. Норт [9], Г. Пінковська [10], Л. Сирота [11], Є. Ткач [12; 13], М. Швед [14] та інші. Водночас проблема взаємозв'язку розвитку підприємництва і культури та їхнього синергетичного впливу на розвиток суспільства в контексті формування ціннісного світобачення (нової парадигми цінностей), будучи надзвичайно актуальною, на нашу думку, залишається недостатньо вивченою і розкритою у науковій літературі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів взаємозв'язку розвитку підприємництва і культури та їхнього синергетичного впливу на соціально-економічний розвиток у контексті формування нової парадигми цінностей громадян у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. «Важливість культури для соціально-економічної життєздатності країн та сталого розвитку було визнано в програмних публікаціях ЮНЕСКО» [6, с. 297]. У 1992 році з ініціативи ООН та ЮНЕСКО створено Управління

Міжнародної комісії з культури і розвитку при секретаріаті ЮНЕСКО. «Метою його створення було вивчення взаємозв'язків між культурою та розвитком, а також зосередження уваги та підсилення міжнародних обговорювань із питань зв'язків між культурою та розвитком, для того, щоб перспективи культури посіли важливе місце серед політичних пріоритетів» [8]. В програмних документах багатьох міжнародних та урядових інституцій різних країн світу визначено, що культура є важливим фактором економічного і соціального прогресу. Зрозуміло, що тільки у суспільстві з високим рівнем культури, освіченості й духовності можна забезпечити як самореалізацію та вільний розвиток особистості, так і соціально-економічний розвиток країни та її регіонів. Зокрема, всесвітньо відомий вчений-соціолог М. Вебер зазначав: «саме культура відіграє вирішальну роль у житті суспільства, забезпечує його цілісність та розвиток і впливає на всі сфери суспільного життя, перш за все, на економіку» [3].

Поняття культури науковці, як правило, розуміють як сукупність матеріальних та духовних цінностей, які створило людство протягом його історії, й історично набутий набір правил всередині суспільства), необхідний для їхнього збереження і гармонізації. Поняття «культура» як інтегральний образ об'єднує в собі освіту та науку (включно з технологією), мистецтво (література, живопис, музика й інші галузі), мораль, уклад життя і світогляд. Загалом культуру можна розглядати у трьох вимірах, а саме: 1) як середовище, в якому формується та розвивається індивід (особистість); 2) як сектор економіки й окрема галузь економічної діяльності; 3) як суспільна інституція, яка є одним з фундаментальних факторів розвитку суспільства.

Підприємництво і культура в сучасному суспільстві мають розвиватись комплементарно у щільному взаємозв'язку, що зумовить виникнення синергетичного ефекту для розвитку національної економіки. «Поява нових підприємств, бізнес-стартерів та стартапів і соціально відповідального й інноваційно активного бізнесу має супроводжуватися створенням мережі культурно-мистецьких просторів та центрів» [12, с. 215]. Розвиток культури у суспільстві, зокрема управлінської, правової, підприємницької й екологічної культури, мистецтва і науки, вивчення національної і світової історії, популяризація моральних цінностей та здорового способу життя й спорту і патріотичне виховання можуть забезпечити еволюцію цінностей та трансформацію інституційних основ суспільства.

Для нашої країни на сучасному етапі з огляду на наявні історичні обставини і рівень соціально-економічного розвитку важливого значення набувають саме еволюція існуючих цінностей та формування нової парадигми цінностей. Так, сьогодні для суспільства передусім для молоді, цінностями мають бути створення власного соціально відповідального і інноваційно активного бізнесу (стартапу, підприємства), розвиток культури, освіти й науки, формування безпечного екологічного середовища, забезпечення національної безпеки, налагодження належних (високоморальних) відносин у суспільстві та вивчення правдивої історії своєї країни (України-Русі). Адже досягнення успіху у власному бізнесі чи інших сферах діяльності й підвищення добробуту родини передбачають дотримання моральних норм, що, на нашу думку, є основним. Необхідно, щоб для якомога більшої кількості громадян держави ці цінності стали значущими. Такі явища в суспільстві, як корупція, тінізація економіки, маніпулювання інформацією, злочинство, кумівство, хабарництво, побудова

аморальних відносин між членами соціуму, що були раніше домінантними, мають стати надзвичайно рідкісними.

У цьому контексті вагомого значення набуває синергія (сумарний ефект від взаємодії двох або більше факторів) розвитку підприємництва і культури («культура – бізнес», «бізнес – культура»), що в сукупності впливає на формування морально-етичних принципів, досягнення успіху та підвищення добробуту громадян і суспільства взагалі.

Вплив культури на розвиток підприємництва та економіку загалом як і підприємництва на розвиток культури, характеризується багатогранністю. Так, вплив культури на розвиток підприємництва полягає в тому, що:

- культура визначає цінності, ціннісні орієнтири, моральні установки, етичні норми (аксіологічна функція культури), які впливають на поведінку економічних суб'єктів, регулюють взаємовідносини між ними та здійснюють вплив на ділову практику;

- культура формує світогляд людини, її світобачення, базу знань і духовний світ, а отже – всебічно й гармонійно розвинену особистість, що необхідно при здійсненні економічної діяльності;

- культура відображає рівень розвитку освіти, науки та мистецтва, а відповідно – обсяг знань людини у різних сферах, серед яких природничі, технічні й гуманітарні науки і сфера мистецтва (література, архітектура, живопис, музика, кіноіндустрія, театральнo-сценічне мистецтво та ін.), і визначає загальний рівень її компетенцій, що дає змогу краще розуміти особливості функціонування навколишнього середовища;

- через культуру передається історичний досвід поколінь та транслюється нагромаджений соціальний досвід, що слугує підґрунтям для здійснення підприємницької діяльності;

- сфера культури й різні культурні індустрії сприяють розвитку творчих креативних здібностей, які є основою і важливою компетенцією при здійсненні підприємницької діяльності;

- культура впливає на емоції людини, що надихає її на здійснення певної діяльності та виявлення творчої інноваційної активності, у тому числі на ведення різних підприємницьких практик й ін.

- необхідність збереження і популяризації історико-культурної спадщини впливає на формування підприємницьких ініціатив у сфері культурного туризму та його розвиток;

- культурні індустрії – це сектор економіки, який забезпечує появу робочих місць і створення доданої суспільної економічної вартості;

- культура показує уявлення різних митців про світ, впливає на почуття і формування ідеологій (сугестивна функція) та приносить естетичне задоволення й позитивні емоції, що сприяє розвитку позитивного мислення (гедоністична функція);

- популяризація культури здійснює вплив на рівень корпоративної культури бізнесу (дотримання етики взаємовідносин у колективі, відповідальне ставлення до найманих працівників, підвищення якості виробництва і наданих послуг), що в кінцевому підсумку впливає на результат роботи компанії;

- популяризація культури здійснює вплив на рівень соціальної відповідальності бізнесу, міру вирішення соціальних, екологічних та гуманітарних проблем, відповідність

діяльності компанії законам (діяльність у межах правового поля, сплата податків) і міжнародним правилам поведінки та ін., що має вплив на імідж компаній, ставлення споживачів, відповідно – на обсяги продажів і величину прибутків;

- культура впливає на створення привабливого образу (бренда) держави та її регіонів, тому культурний потенціал країни є частиною (одним з основних елементів) державної маркетингової стратегії (зокрема, важливе значення має застосування кобрендингу як інструменту, який об'єднує і дає змогу здійснювати кооперацію культурно-мистецьких брендів з комерційними на взаємовигідній основі).

Загалом сучасні дослідження вчених підтверджують, що культурна діяльність сприяє розвитку економіки, зміні цінностей, норм та принципів культурного життя, тому культура стає основою інтелектуального, духовного, економічного й соціального розвитку суспільства і держави [1; 2 ; 5; 11; 14].

Вплив підприємництва на розвиток культури полягає у формуванні культурного середовища та забезпеченні динаміки культурних змін, зокрема:

- здійснення НТП й удосконалення інформаційних технологій відкривають нові можливості для розвитку культури і розширення її доступу до більшої аудиторії (зараз музеї, бібліотеки, архіви та інші культурні установи дедалі частіше застосовують цифрові технології);

- підприємницька діяльність, насамперед у сфері туризму, спрямовується на популяризацію пам'яток культури, історії, археології, архітектури і монументального мистецтва, релігійних пам'яток, пам'яток природи та садово-паркового мистецтва й природньо-заповідних територій, що має важливе значення для розвитку культури;

- підприємницька діяльність здійснює вплив на створення нових культурних форм, видів мистецтва і креативних індустрій (звичайно у сфері культури домінує сектор малого та середнього бізнесу, а у сфері культурних індустрій активно формуються і розвиваються стартапи);

- підприємницький сектор здійснює фінансування (у тому числі через меценатство й спонсорство) реалізації культурно-мистецьких проєктів та проведення фестивалів, форумів, конференцій, ярмарків, виставок, спортивних заходів, святкових івентів, заходів для дозвілля і культурного відпочинку, арт-заходів й ін;

- підприємницький сектор шляхом здійснення комерційної діяльності може сприяти популяризації народних традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, народного та художнього промислу, декоративно-прикладного мистецтва (передавання надбань культури);

- підприємницький сектор у формі соціальних ініціатив здійснює підтримку (в тому числі шляхом сплати податків і взяття участі у фінансуванні культурних фондів) культурних установ (музеї, виставкові комплекси, бібліотеки, будинки культури, театри, кінотеатри, заклади мистецької освіти, книгарні, культурно-мистецькі простори й ін.);

- підприємницький сектор впливає на розвиток культури як сектору економіки та суспільного інституту (в країнах-членах ЄС витрати на культуру і відпочинок становлять близько 7 % ВВП [2, с. 9]);

- забезпечення зайнятості громадян у сфері культурних індустрій (у країнах-членах ЄС чітко простежується зв'язок між кількістю зайнятих у сфері культури та культурних

індустрій і рівнем ВВП; за даними статистики у країнах-членах ЄС кількість зайнятих у сфері культури становить близько 4% від загальної чисельності зайнятих [2, с. 21]);

– здійснення підприємницької діяльності та поява екостартапів («зелених» стартапів) можуть мати вплив на розвиток екологічної культури і реалізацію різних екологічних й енергоощадних проектів;

– здійснення підприємницької діяльності здатне сприяти забезпеченню підтримки різних культурних, мистецьких, наукових, освітніх, медичних, спортивних, громадських й інших проектів.

Взагалі слід зазначити, що розвиток культури цілком залежить від людської діяльності, зокрема від діяльності у сфері підприємництва.

Очевидно, що наслідки такого впливу (підприємництва на розвиток культури і, навпаки, розвитку підприємництва на культуру) складно визначити з допомогою звичайних статистичних вимірювань, але історія людства підтверджує існування безпосереднього кореляційного зв'язку між здійсненням економічних та культурних практик і розвитком економічної й культурної сфер.

Трансформація ціннісних систем – це невід'ємна частина історичного розвитку суспільства. Зміни у світогляді, технологічний прогрес, глобалізація та культурні впливи можуть сприяти появі нових цінностей і перегляду вже існуючих. Варто зауважити, що сучасне суспільство перебуває на межі значних змін, які матимуть вплив на всі аспекти життя, включаючи економіку, політику, культуру та сферу соціальних відносин. Ці зміни зумовлюють необхідність перегляду традиційних цінностей і формування нової парадигми, яка відповідатиме на сучасні виклики і надаватиме нові можливості. Парадигма цінностей – це багатозначне поняття, яке залежно від контексту може означати певну зумовлену обставинами та часом концепцію, генеральну ідею тощо. *Вона* визначає набір основних переконань, принципів та норм, які керують поведінкою й ухваленням рішень у суспільстві.

Дослідження багатьох науковців, насамперед Д. Норта [9] підтверджують, що цінності виявляють тенденцію до змін, але вони відбуваються занадто повільно. Прискорений розвиток держави (його забезпечення має важливе значення для нашої країни) може відбуватися в результаті здійснення швидкої ціннісної трансформації. Потрібно, щоб ця трансформація була системною, послідовною і керованою. Підвищення рівня керованості та системності процесу трансформації цінностей можна досягти шляхом проведення узгодженої й скоординованої економічної політики з політиками інших видів: інформаційною, гуманітарною та соціальною політиками, державною політикою у сфері національного брендингу й ін., спрямованою на сприяння розвитку підприємництва (створення стартапів, розвиток соціально відповідального та інноваційно активного бізнесу) і розвитку культури (утвердження морально-етичних принципів, збереження історичної і культурної спадщини, формування екологічно безпечного навколишнього середовища, розвиток мистецтва, освіти, науки й ін.).

Вважаємо, що у цьому контексті найкращого результату можна досягти при використанні органами державної влади комплексу таких синхронізованих між собою заходів:

– у сфері підтримки підприємництва: впровадження в освітніх закладах курсу «Організація власного бізнесу»; розвиток інфраструктури підприємництва (створення

стартап-шкіл, коворкінг-центрів, бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, підприємницьких хабів, бізнес-акселераторів та ін.); реалізація програм ефективної фінансової (у тому числі грантової) підтримки бізнесу й формування стартап-індустрії;

– у сфері підтримки розвитку національної культури: впровадження в освітніх закладах курсів «Основи культури, мистецтвознавства і моралі» та «Історія рідного села (міста)»; розвиток соціальної та культурної інфраструктури (створення культурно-мистецьких просторів і центрів, мистецьких шкіл, культурних коворкінгів та ін.); реалізація програм ефективної фінансової підтримки культурних індустрій, різних культурно-мистецьких проектів, програм збереження і популяризації історико-культурної спадщини й ін.

Отже, важливий фактор економічних змін – це посилення функціональної ролі культури (у тому числі освіти та науки) і підприємництва в забезпеченні соціально-економічного прогресу та посилення їхнього впливу на людину й суспільство загалом.

Формування нової парадигми цінностей є одним з основних завдань забезпечення розвитку сучасного суспільства, яке стикається з низкою глобальних викликів. Ця нова парадигма охоплює цінності, що вказують на важливість розвитку підприємництва та культури, досягнення соціальної справедливості, забезпечення екологічної усвідомленості, сталого розвитку суспільства загалом й ін. Вона передбачає перегляд традиційних підходів і формування нових соціальних, економічних та політичних інститутів, здатних забезпечити гармонійний розвиток суспільства у майбутньому.

У цьому контексті, необхідно наголосити, що для нашої держави суть і значення нової парадигми цінностей мають полягати в усвідомленні, донесенні та популяризації надзвичайно цінної ідеї, про те, що українці мають бути суспільством, в якому громадяни (суб'єкти соціально-економічних відносин) зорієнтовані на успіх і моральні цінності (вони створюють власний інноваційно активний та соціально відповідальний бізнес) і відчувають належність до славетної історії держави. Водночас слід зазначити, що створення та поширення національних історичних наративів (усвідомлення і виявлення почуття належності до національної історичної спадщини) для суспільства й держави є цінністю, що сприяє підвищенню рівня впевненості та гордості громадян за країну і посиленню мотивації до здійснення активностей (у сферах підприємництва, культури, мистецтва, науки та ін.) на благо суспільства загалом і людини зокрема (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок і синергія розвитку підприємництва та культури в контексті формування нової парадигми цінностей громадян.

Джерело: розроблено автором.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Саме такі цінності (усвідомлення важливості розвитку підприємництва і культури та причетності до славетної історії держави) мають бути елементами образу (унікальної ідентичності) бренда держави. Водночас через державну політику у сфері маркетингу та брендингу і сформований образ (бренд) держави, здійснюється просування нових цінностей з їхньою подальшою популяризацією, що впливає на формування громадської думки й очікувань, сприйняття суспільством актуальних проблем і створення мотивації до здійснення дій (ведення діяльності у сфері підприємництва, у сфері культурно-мистецьких індустрій та ін.). Похідною від сформованої у суспільстві нової парадигми цінностей має бути зміна способу мислення, мотивації й моделі поведінки суб'єктів господарювання, а отже – здійснення інституційних змін, соціально-економічний розвиток держави і покращення добробуту громадян (формування економіки для людини) на основі синергії розвитку підприємництва та культури.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю більш детального вивчення впливу системи цінностей на зміну способу мислення й моделі поведінки суб'єктів господарювання.

Література

1. Бондарчук П. С. Ціннісні трансформації суспільства: український вимір. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 20. С. 134–138. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2021/25.pdf
2. Бураковський І. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь. Київ: ФОП Лопатіна О. О. 2019. 112 с. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_full.pdf
3. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. Київ: Основи, 1994. 261 с.
4. Геєць В. М. Соціогуманітарні складові перспектив переходу до соціально орієнтованої економіки в Україні. Економіка України. 2000. № 1, 2. С. 4–12.
5. Захарчин Г. М., Струтинська Л. Р., Андрусів С. В. Розвиток підприємництва на основі синтезу культури і відповідальності. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.6. С. 186–192. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rozvitok-pidpriemnitstva-na-osnovi-sintezu-kulturi-i-vidpovidalnosti/viewer>
6. Карий О. І. Розвиток культури як чинник соціально-економічного розвитку міста. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. Львів. 2008. Вип. 18. С. 295–305. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rozvitok-kulturi-yak-chinnik-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-mista/viewer>
7. Крупський О. П., Стасюк Ю. М. Економічна культура як фактор інноваційного розвитку економіки країни. Інноваційна економіка. 2012. Вип. 9 (35). С. 56–60. URL: <https://philpapers.org/archive/KRU-5.pdf>.
8. Лабатт Г. Культура та розвиток: визнання сорока років роботи. Журнал Idealist. проект культурної асоціації «Новий Акрополь». 2010. URL: <https://newacropolis.org.ua/articles/kultura-ta-rozvytokvyznannia-soroka-rokiv-roboty>
9. Норт Д. С. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Київ: Основи, 2000. 198 с.

-
10. Пінковська Г. В. Роль сфери культури у соціально-економічному розвитку регіонів країни. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 254. С. 7–12.
 11. Сирота Л. Б. Культурна сфера та економічний розвиток сучасного міста. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. С. 56–60. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/227-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-217-1-10-20210415%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/227-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-217-1-10-20210415%20(1).pdf)
 12. Ткач Є. В., Нікіфоров П. О. Фіскальна та монетарна політика: макроекономічний аналіз та інституційне середовище: навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. 2022. 240 с.
 13. Ткач Є. В., Ткач С. В. Соціально відповідальний та інноваційно активний власний мікро-, малий та середній бізнес як основа економічного розвитку. *Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 830. С. 10–18.
 14. Швед М. Вплив освіти і культури на розвиток суспільства. *Prace Naukowe Akademii im. Яна Длугоша в Ченстохові. Rocznik Polsko-Ukraiński*. 2014. № 16. С. 463–471. URL: http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/2941/Rocznik_p_u_16_463.pdf

References

1. Bondarchuk, P. S. (2021). Tsinnisni transformatsii suspilstva: ukraïnskyi vymir [Value transformations of society: the Ukrainian dimension]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*. No. 20. P. 134–138. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2021/25.pdf. [in Ukrainian].
2. Burakovsky, I. (2019). Ekonomichna pryvablyvist ukraïnskoï kultury. Analitychna dopovid [Economic attractiveness of Ukrainian culture. Analytical report]. Kyiv: FOP Lopatina O. O. 112 p. Retrieved from http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_full.pdf. [in Ukrainian].
3. Weber, M. (1994). Protestantska etyka ta dukh kapitalizmu [Protestant ethics and the spirit of capitalism]. Kyiv: Osnovy. 261 p.
4. Geets, V. M. (2000). Sotsiohumanitarni skladovi perspektyv perekhodu do sotsialno orïentovanoi ekonomiky v Ukraïni [Socio-humanitarian components of the prospects for the transition to a socially oriented economy in Ukraine]. *Ekonomika Ukraïny – Economy of Ukraine*. No. 1, 2. P. 4–12. [in Ukrainian].
5. Zakharchyn, G. M., Strutynska L. R., Andrusiv S. V. (2011). Rozvytok pidpriemnytstva na osnovi syntezy kultury i vidpovidalnosti [Development of entrepreneurship based on the synthesis of culture and responsibility]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukraïny – Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine*. Issue 21.6. P. 186–192. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/rozvitok-pidpriemnitstva-na-osnovi-sintezy-kulturi-i-vidpovidalnosti/viewer>. [in Ukrainian].
6. Kary, O. I. (2008). Rozvytok kultury yak chynnnyk sotsialno-ekonomichnoho rozvytku mista. [Development of culture as a factor of socio-economic development of the city]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukraïny: zb. nauk.-tekhn. pr. Lviv – Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine: collection of scientific and technical issues*. Lviv. Issue 18. P. 295–

305. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/rozvitok-kulturi-yak-chinnik-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-mista/viewer>. [in Ukrainian].
7. Krupsky, O. P., Stasyuk, Yu. M. (2012). Ekonomichna kultura yak faktor innovatsiinoho rozvytku ekonomiky krainy [Economic culture as a factor of innovative development of the country's economy]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*. Issue 9 (35). Pp. 56–60. Retrieved from <https://philpapers.org/archive/KRU-5.pdf>. [in Ukrainian].
8. Labatt, G. (2010). Kultura ta rozvytok: vyznannia soroka rokiv roboty [Culture and development: recognition of forty years of work]. *Zhurnal Idealist. proekt kulturnoi asotsiatsii "Novyi Akropol" – Idealist magazine. project of the cultural association "New Acropolis"*. Retrieved from <https://newacropolis.org.ua/articles/kultura-ta-rozvytokvyznannia-soroka-rokiv-roboty>
9. North, D. S. (2000). Instytutsi, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky [Institutions, institutional change and the functioning of the economy]. Kyiv: Osnovy. 198 p.
10. Pinkovskaya, G. V. (2013). Rol sfery kultury u sotsialno-ekonomichnomu rozvytku rehioniv krainy. Kultura narodiv Prychornomoria [The role of the cultural sphere in the socio-economic development of the country's regions]. *Kultura narodiv Prychornomoria – Culture of the Black Sea Peoples*. No. 254. P. 7–12. [in Ukrainian].
11. Syrota, L. B. (2021). Kulturna sfera ta ekonomichni rozvytok suchasnoho mista [Cultural sphere and economic development of a modern city]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Issue 25. P. 56–60. Retrieved from file:///C:/Users/admin/Downloads/227-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-217-1-10-20210415%20(1).pdf. [in Ukrainian].
12. Tkach, E. V., Nikiforov, P. O. (2022). Fiskalna ta monetarna polityka: makroekonomichniy analiz ta instytutsiine seredovyshche: navch. posibnyk [Fiscal and monetary policy: macroeconomic analysis and institutional environment]: textbook. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t. – Chernivtsi: Chernivtsi. National University. 240 p. [in Ukrainian].
13. Tkach, E. V., Tkach, S. V. (2021). Sotsialno vidpovidalni ta innovatsiino aktyvni vlasni mikro-, mali ta seredni biznes yak osnova ekonomichnoho rozvytku [Socially responsible and innovatively active own micro, small and medium-sized business as the basis of economic development]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Ekonomika: zb. nauk. prats – Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Economics: Collection of Scientific Works*. Issue 830. P. 10–18. [in Ukrainian].
14. Shved, M. (2014). Vplyv osvity i kultury na rozvytok suspilstva [The influence of education and culture on the development of society]. *Prace Naukowe Akademii im. Yana Dlugosha w Chenstokhovi. Rocznik Polsko-Ukraiński – Scientific Works of the Jan Długosz Academy in Częstochowa. Polish-Ukrainian Yearbook*. No. 16. pp. 463–471. Retrieved from http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/2941/Rocznik_p_u_16_463.pdf. [in Ukrainian].

Статтю отримано 28 квітня 2025 р.

Article received April 28, 2025.